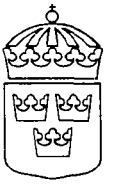
Kulturutskottets betänkande 1989/90:KrU4

Museifrågor

1989/90
KrU4

Sammanfattning

I betänkandet behandlas elva motioner, som samtliga rör museifrågor. Några av motionerna innehåller yrkanden om insatser som syftar till att statligt stöd till museer för ny- eller ombyggnad skall utgå eller att nya museer skall inrättas. I några motionsyrkanden hemställs att museer — befintliga eller planerade — skall bli riksmuseer med statligt kostnadsansvar, dvs. centralmuseer.

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden. Detta sker med hänvisning till bl.a. vissa principiella ställningstaganden till ansvar och uppgifter på museiområdet som utskottet intog år 1987. I sammanhanget redovisar utskottet den situation som föreligger i fråga om de faktiska möjligheterna att få statsbidrag till ny- och ombyggnad av teater-, konsert- eller museilokaler. Utskottet hänvisar till att frågan om huruvida exempelvis ett särskilt stödsystem skall införas för kultursektorn får prövas i samband med att regeringen lägger fram förslag om förstärkning av stödet till det regionala kulturlivet.

Vid betänkandet har fogats tre reservationer och ett särskilt yttrande.

Motionerna

1988/89:Kr203 av Ingvar Johnsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening uttalar att statsbidrag bör utgå till nya museilokaler i Lödöse.

1988/89:Kr215 av Maud Björnemalm m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Stråssa gruva.

1988/89:Kr228 av Lennart Brunander och Lars Sundin (c, fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att förlägga ett riksmuseum som belyser folkrörelsernas framväxt och biblioteksverksamhetens historia till Borås,

2. att riksdagen beslutar att göra tekomuseet i Borås till riksmuseum, med statligt kostnadsansvar.

1 *Riksdagen 1989/90. 13 saml. Nr 4*

1988/89:Kr263 av Anders G Högmark m.fl. (m,fp,c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en redovisning från regeringens sida angående ett framtida glasmuseum i Växjö.

1988/89:Kr264 av Marianne Andersson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (båda c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statligt stöd till Lödöse museum.

1988/89:Kr300 av Karin Starrin och Gunnar Björk (båda c) vari yrkas att riksdagen ger regeringen i uppdrag att skapa förutsättningar för uppförandet av ett skogstekniskt museum med Sveriges Tekniska museum som huvudman.

1988/89:Kr301 av Lars-Ove Hagberg (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett garverimuseum i Malung enligt vad i motionen anförs.

1988/89:Kr311 av Kjell Nilsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av medel till en utbyggnad av Växjö glasmuseum.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:Ub716.

1988/89:Kr317 av Jan Hyttring (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om resurstillskott för att inrätta ett bergshistoriskt museum i Värmland.

1988/89:Kr340 av Pär Granstedt och Karin Söder (båda c) vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om initiativ till ett filmhistoriskt museum i Råsunda filmstad i enlighet med vad som anförs i motionen.

1988/89:Kr342 av Birger Schlaug (mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett Östersjömuseum.

Statsbidrag till museilokaler

Sedan år 1953 har regeringen medgett att Svenska penninglotteriet får anordna ett lotteri till förmån för kulturella ändamål (kulturlotteriet). Regeringen har från fall till fall beslutat om anvisande av medel ur behållningen av dessa lotterier till investeringsändamål av engångsnatur på kulturområdet, t.ex. byggnadsändamål, anskaffande av utrustning o.d. I enlighet med det statsbidragssystem som i praxis utbildades under 1960- och 1970-talen vid användningen av denna lotterimedelsbehållning, fattades ett antal principbeslut om statligt bidrag med en femtedel av totalkostnaden vid ny- och ombyggnader av regionala teater-, konserthus- och museibyggnader. I 1981 års budgetproposition (1980/81:100 bil. 12 s. 19) uttalades med hänvisning bl.a. till det ekonomiska läget att stödet borde avvecklas. Vid avgivandet av 1984 års budgetproposition fanns statliga åtaganden som innebar att ca 40 milj. kr. återstod att betala. Behållningen från lotteriet uppgick vid

samma tidpunkt som regel till 5—6 milj. kr. per år. För att snabbare kunna fullgöra de åtaganden som gjorts beräknades i budgetpropositionen 1984 ett engångsbelopp om 32 milj. kr. (prop. 1983/84:100 bil. 10 s. 292). På förslag av kulturutskottet bifölls förslaget (bet. KrU 1983/84:18, rskr. 268).

I budgetpropositionen 1984 föreslogs vidare — under bostadshuvudtiteln — att stöd till ny- och ombyggnad av ickestatliga teater-, konsert- och museilokaler skulle kunna ges av statliga medel (prop. 1983/84:100 bil. 13 s. 66 och 69). Det framhölls att behovet av stöd i vissa fall fortfarande var kulturpolitiskt angeläget. Projekten kunde också vara angelägna för sysselsättningen på byggarbetsmarknaden, t.ex. i regioner där inga projekt som avser allmänna samlingslokaler var aktuella. Bostadsutskottet tillstyrkte i sitt av riksdagen godkända betänkande förslaget och gjorde i sammanhanget vissa uttalanden om stödet till kulturbyggnader (bet. BoU 1983/84:20, rskr. 194).

Bestämmelserna på området är intagna i förordningen (1984:703) om statsbidrag till vissa teaterlokaler m.m. Enligt förordningen får, i mån av tillgång på medel, lämnas anordningsbidrag för nybyggnad och upprustningsbidrag för ombyggnad eller upprustning av teater-, konsert- eller museilokaler som tillhör någon annan än staten.

Bidrag lämnas om projektet är angeläget från kulturpolitisk synpunkt, är av betydelse från sysselsättningssynpunkt och inte försvårar förverkligandet av projekt som avser allmänna samlingslokaler och inte heller försämrar förutsättningarna för driften av befintliga sådana lokaler. Anordningsbidrag lämnas med högst 30% av bidragsunderlaget. Om det finns särskilda skäl kan bidrag lämnas med 35%. Upprustningsbidrag lämnas med högst 50%.

Principiella ställningstaganden våren 1987 om de centrala museerna

Riksdagen tog våren 1987 principiell ställning till av regeringen förordade riktlinjer för de centrala museernas uppgifter och ansvar för landets museiväsende (prop. 1986/87:97, bet. KrU 21, rskr. 342). Utskottet redovisade vid föregående riksmöte (bet. 1988/89:KrU1 s. 24) utförligt innebörden av dessa ställningstaganden. I korthet innebär de att centralmuseerna bör överblicka samlingar av samma slag i landet, tillhandahålla och förmedla expertkunskaper, bedriva utvecklingsarbete och företräda ämnesområdet inom och utom museiväsendet. Av de centrala museerna har fem s.k. ansvarsmuseer ett sammanhållande ansvar för museiväsendets olika delar. Ansvarsmuseer är enligt beslutet följande museer, nämligen bland de kulturhistoriska museerna historiska museet, Nordiska museet och etnografiska museet (numera benämnt folkens museum — etnografiska), inom området konst statens konstmuseer och inom området naturhistoria naturhistoriska riksmuseet.

I rapporten Museiförslag (Rapport från kulturrådet 1986:3) hade kulturrådet föreslagit att fyra utvecklingsprojekt skulle starta inom

museiområdet för att bedrivas under ett antal år. Projekten benämndes Nya perspektiv på den svenska historien, Ekologisk kunskapsspridning, Sverige och tredje världen samt Invandrarnas kulturer. Kulturministern anförde emellertid i proposition 1986/87:97 att det inte var lämpligt att riksdag och regering låste fast vilka projekt som skulle bedrivas och deras innehåll. Projekten borde i stället tas fram i samarbete mellan museerna och statens kulturråd.

Utskottet delade kulturministerns uppfattning (bet. KrU 1986/87:21). Utskottet tillstyrkte att särskilda medel avsattes för utvecklingsprojekt inom museiområdet. Utskottet anförde att även om riksdag — och regering — således inte bör ta ställning till vilka utvecklingsprojekt som bör komma till stånd, ansåg sig utskottet, med hänsyn till i betänkandet lämnad redovisning och till vad som i övrigt anförts i propositionen, kunna utgå från att de föreslagna projekten skulle komma till stånd.

I betänkandet KrU 1986/87:21 behandlades också ett antal motioner om bl.a. inrättandet av nya museer. Utskottet ansåg att det i princip för närvarande inte bör inrättas fler centrala museer, dvs. statliga museer eller med dem jämställda museer. Det bör anmärkas att många gånger, bl.a. i motionssammanhang, torde begreppen riksmuseum och nationellt museum användas som synonymer till centralt museum. Utskottet framhöll i betänkandet att det inte är motiverat att riksdag — eller regering — gör någon form av klassificering av museerna. Det ansågs därför i allmänhet inte finnas skäl för riksdagen att göra någon bedömning av om ett museum har större eller mindre riksintresse. I sammanhanget erinrade utskottet om att 1965 års musei- och utställningssakkunniga framhållit att man bör räkna med att länsmuseerna i viss utsträckning kan avlasta statsmuseerna dokumentationsuppgifter genom att inom speciella ämnesområden ta ansvar för en hela riket omfattande insamling (SOU 1973:5 s. 212).

I den mån insatser behöver göras på ett insamlingsområde som inte i tillräcklig grad uppmärksammats eller helt förbisetts ansågs detta i första hand få ske inom den nuvarande museiorganisationens ram, exempelvis genom riktade insatser. Enligt utskottets mening skulle emellertid det sagda inte få leda till att den statliga museistrukturen helt låses i sin nuvarande form.

Närmare uppgifter om de fyra utvecklingsprojekten inom museiområdet

Vid riksmötet 1986/87 anvisade riksdagen 5,1 milj. kr. till utvecklingsverksamhet inom museiområdet (prop. 1986/87:97, bet. KrU 21, rskr. 342). Medlen har använts till fyra projekt i enlighet med vad som förutsattes vid riksdagsbehandlingen. Statens kulturråd som disponerat medlen redovisar den hittillsvarande verksamheten inom projekten i en PM, Kulturrådet, ansvarsmuseerna och övriga centralmuseer, Två års fortsatt samarbete kring utveckling av de statliga museernas uppgifter och ansvar, daterad den 18 september 1989. I det följande återges

mera utförligt vad som redovisats beträffande projektet Ekologisk kunskapsspridning. Vissa uppgifter lämnas även om de övriga tre projekten, nämligen Sverige och tredje världen, Invandrar-Sverige samt Den svenska historien/Historia i Sverige.

Projektet Ekologisk kunskapsspridning, som startade hösten 1987, har som särskild målgrupp länsmuseerna och stiftelsen Skansen.

Naturhistoriska riksmuseet, Skansen och statens kulturråd har tillsammans hittills svarat för projektets ledning. Fr.o.m. 1 juli 1989 har naturhistoriska riksmuseet, i egenskap av ansvarsmuseum, övertagit ledningsansvaret för projektet.

Projektet finansieras genom 1,5 milj. kr. i bidrag från statens kulturråd samt genom riksmuseets och Skansens egna insatser.

Projektarbetet inleddes hösten 1987. Tre rapporter har hittills publicerats. Ekologin och länsmuseerna kom ut våren 1988. Ekologin, pedagogiken och Skansen distribuerades under hösten samma år. Den tredje rapporten, EKODOK-90 Bilder av människan och naturen i Sverige 1990, kom ut i augusti 1989. Den beskriver tankarna kring en landsomfattande fotodokumentation som avses genomföras under år 1990 i samarbete mellan länsmuseerna, AMS och statens kulturråd.

Bland initiativ som tagits nämner kulturrådet i sin ovan nämnda PM utvecklingsarbete som rör s.k. kraftcentra för ekologisk kunskapsspridning om skogen, jorden, situationen i Östersjön m.m. Med hjälp av dessa kraftcentra skall ett antal länsmuseer och andra museer i samverkan kunna producera ett pedagogiskt basmaterial att användas i skolans arbete och i andra sammanhang, såsom inom folkbildningen samt vid lokala och regionala museer. Det pågående arbetet berör framför allt länsmuseet i Gävleborgs län och Skogsmuseet Silvanum som ett kraftcentrum för kunskapsspridning om skogens ekologi och Södermanlands läns museum i samverkan med det planerade Östersjömuseet i Oxelösund och Askölaboratoriet (Stockholms universitet) som ett kraftcentrum för kunskapsspridning om Östersjöns ekologi.

I kulturrådets redovisning nämns att projektgruppens medlemmar i viss omfattning har konsulterats av museer som påbörjat sitt eget utvecklingsarbete inom ekologiområdet. Vidare har bidrag kunnat ges till ett mindre antal museer vars utställningsprojekt varit av särskilt intresse.

Därtill har naturvårdsverket, forskningsrådsnämnden och kulturrådet tillsammans kunnat utlysa 1,3 milj. kr. i form av projektstöd för utställningsverksamhet eller annan typ av kunskapsförmedling för att stimulera och stödja initiativ vid landets museer. Medlen fördelades i juni 1989.

Projektet Sverige och tredje världen genomförs av folkens museum — etnografiska i samarbete med Riksutställningar och olika museer i landet. Kulturrådet avsätter 1,5 milj. kr. av utvecklingsmedlen. SIDA bidrar med motsvarande summa. Projektet skall bl.a. utmynna i tre vandringsutställningar.

I projektet Invandrar-Sverige har ett femtontal museer och även arkiv och bibliotek involverats. Det lokala arbete som växer fram på olika håll i form av utställningar, dokumentation och viss föremålsinsamling kommer att föras samman till en gemensam utställning och manifestation i Nordiska museet under år 1991. Av kulturrådets utvecklingsmedel avsätts ca 600 000 kr. under tre år. Dessa medel har fördubblats genom bidrag från kommuner och från invandrarverkets ansvarsområden.

Det fjärde projektet, nämligen Den svenska historien/Historia i Sverige avses drivas av historiska museet och Nordiska museet i samarbete.

Rapport år 1989 om statens stöd till det regionala kulturlivet

På uppdrag av kulturministern har utarbetats en rapport (Ds 1989:36) om statens stöd till det regionala kulturlivet, benämnd Kultur i hela landet. Remissbehandlingen av rapporten har nyligen avslutats. Rapporten skall tjäna som utgångspunkt vid beredningen av förslag till i första hand budgetpropositionen 1990. Enligt regeringens uttalanden i budgetpropositionen 1989 skall det statliga kulturstödet förstärkas med 300 milj. kr. under perioden 1989/90—1991/92. Det regionala kulturlivet tillhör ett av de prioriterade områdena, och avsikten är att reforminsatser där skall göras med början budgetåret 1990/91.

Det föreslås i rapporten att länsmuseerna skall få en förstärkning med sammanlagt 240 nya grundbelopp.

Ett särskilt avsnitt i rapporten behandlar länsmuseerna och miljöfrågorna.

Enligt utredarens mening bör det breda natur- och miljövårdsintresset kunna stimuleras och utvecklas genom aktiviteter från länsmuseernas sida. Detta kan gärna ske på olika sätt vid olika museer. I rapporten förordas bl.a. att statsbidrag ges inom 300-miljonprogrammet till fem nya tjänster som naturvårdsintendent under förutsättning dels att det finns intresse hos museernas huvudmän att tillskjuta resurser, dels att naturvårdsansvariga myndigheter bidrar.

Insatser på naturvårds- och miljöområdena skulle också kunna främjas genom en förbättrad samverkan mellan länsmuseerna. Som redovisats i ett tidigare avsnitt av detta betänkande har en diskussion om fasta samarbetsprojekt förts mellan kulturrådet och ett antal museer inom ett utvecklingsprojekt benämnt Ekologisk kunskapsspridning. Östersjölänen skulle kunna arbeta tillsammans för att belysa Östersjöns problem och därmed också det allmänna problemet med havsföroreningarna. Kraftcentrum i projektet skulle kunna utgöras av ett nytt Östersjömuseum i Oxelösund. Ett skogsprojekt skulle på samma sätt kunna genomföras med länsmuseet i Gävle och Skogsmuseet Silvanum som kärna.

En samverkan av detta slag mellan museer bör enligt utredarens mening stimuleras baserad på museernas egen vilja och egna planer.

Särskilda tillskott via grundbeloppssystemet till museer som är engagerade i samarbetsprojekt är enligt rapporten svåra att motivera. Det bör i stället vara museernas ensak att bestämma sina åtaganden inom den resursram de förfogar över. Om en allmän förstärkning av länsmuseerna sker enligt de förslag som presenterats i rapporten ökar länsmuseernas handlingskraft i det här avseendet. Statens roll bör vara att stödja utvecklingsinsatserna med projektmedel. Det blir alltså närmast en uppgift för statens kulturråd att ta ställning till vilka insatser som bör göras i detta avseende. Frågan om stöd i särskild ordning till projekt av det här slaget får avgöras när konkreta förslag kan presenteras.

Ett annat avsnitt i rapporten tar upp frågan om investeringsbidrag till kulturbyggnader.

Utredaren redovisar kort de olika bidragsformer som funnits under senare år och konstaterar att den situation som nu råder när det gäller investeringsbidrag på kulturområdet inte är tillfredsställande. Det är enligt utredarens mening nödvändigt att skapa tydligare regler för bidragen och en mer bestämd avgränsning av vilka typer av projekt som kan påräkna stöd. Detta kräver ett utredningsarbete som det inte varit möjligt att genomföra inom ramen för rapporten. Utredaren anser ändå att det är angeläget att en del av de 300 miljoner kronorna kan komma till användning för investeringar i byggen. Det finns byggprojekt som med nödvändighet måste komma till stånd för att en utveckling av den regionala kulturverksamheten skall kunna ske och där en statlig insats är en förutsättning för lokal, politisk uppslutning kring projektet. Utredaren förordar att 25 milj. kr. årligen nyttjas för de regionala kulturinstitutionernas byggen. Inom denna grupp finns en lång rad aktuella projekt. När den hårda prioriteringen mellan projekten görs bör bristfälliga länsmuseer få förtur.

I rapporten tas också upp frågan om kulturturism och om tillvaratagande av kulturbyggnader och kulturmiljöer — bl.a. bruksmiljöer och industriminnen — för att utveckla dem till turistiska sevärdheter. Utredaren anser att det är naturligt att utvecklingen startar utifrån lokala intressen och förutsättningar. Insatser behöver enligt rapporten göras inom fem områden, nämligen fysisk upprustning av byggnader och deras omgivning, utformning av verkamhetsinnehåll, program för levandegörandet, utformning av ett turistiskt program samt marknadsföring av anläggningen. Inom ramen för förstärkningen av kulturlivet bör enligt utredarens mening inledningsvis 5 milj.kr. avsättas till riksantikvarieämbetet för aktiv kulturmiljövård för att utveckla kulturmiljöer som kan bli intressanta mål för turismen.

1987 års regionalpolitiska kommitté (I 1987:08) REK

1987 års regionalpolitiska kommitté avgav nyligen sitt betänkande (SOU 1989:55) Fungerande regioner i samspel. I ett särskilt avsnitt av betänkandet betonar kommittén kulturens betydelse för den regionala

utvecklingen. Kommittén kommer med förslag om hur kulturlivet skall förstärkas i eftersatta regioner och anser att kulturområdet erbjuder många olika möjligheter att utveckla turistnäringen. Bl.a. anförs att många kulturmiljöer, landskap, byggnader m.m. är i stort behov av kraftig upprustning för att kunna levandegöras och ta emot turister. För att kultur- och turistintressen skall kunna mötas på ett fruktbart sätt är det angeläget med en förprojektering av ett relativt stort antal tänkbara projekt. Detta skulle göra det möjligt att på ett tidigt stadium få till stånd en diskussion om vilka insatser som är angelägna och intressanta och om hur urvalet skall göras av det som skall förverkligas. Kommittén förordar att 5 milj.kr. av regionalpolitiska anslag bör användas för en sådan förprojektering utförd som ett utredningsuppdrag av riksantikvarieämbetet, Sveriges turistråd samt statens kulturråd tillsammans.

Kommittén anser också att en översyn av regler och stödordningar bör göras i syfte att stärka kulturens ställning i den regionala planeringen, bl.a. genom att länsanslagen som länsstyrelserna förfogar över får användas för kulturverksamheter och — bl.a. med tanke på kulturturismen — för vården av kulturmiljöer.

Kommittén har även synpunkter på användningen av den förstärkning av kulturstödet med 300 milj.kr. under en treårsperiod som regeringen uttalade sig om i 1989 års budgetproposition.

Utredningen (U 1988:14) om förvaltningen av vissa kulturmiljöer

I enlighet med riksdagens beslut (bet. KrU 1985/86:8, rskr. 47) tillkallades år 1988 en särskild utredare (U 1988:14) för att göra en utredning av möjligheterna att skapa förbättrade förutsättningar för förvaltningen av vissa kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer, särskilt herrgårdar och industriminnen. Frågor om den allmänna tillgängligheten till kulturmiljöerna liksom förutsättningarna för deras utnyttjande i turistsammanhang bör uppmärksammas. Målet bör vara att både stärka svensk turistnäring och tillföra byggnadsvården resurser.

Biblioteks- och folkrörelsemuseum i Borås (Kr228 yrk. 1)

Allmänna uppgifter

I mitten av 1970-talet aktualiserades inom högskolan i Borås frågan om inrättande av ett folkbiblioteksmuseum i Borås. Vid överläggningar i frågan i januari 1982 med representanter för bl.a. länsstyrelsen, landstinget, kommunen, statens kulturråd, Folkbildningsförbundet, Sveriges allmänna biblioteksförening och Svenska folkbibliotekarieförbundet kom man bl.a. fram till att ett museum för folkbibliotekens

och folkbildningens historia motiveras dels av det kulturpolitiska bevarandemålet, dels av forskningens och utbildningens behov. Ett sådant museum ansågs böra stå under statligt huvudmannaskap. Under innevarande år har en förening för ett folkbiblioteksmuseum i Borås bildats. I dess styrelse finns representanter för länsbiblioteket i Älvsborgs län, högskolan i Borås, Folkbildningsförbundet, Sveriges allmänna biblioteksförening, Folkrörelsearkivet i Borås och Tekomuseum i Borås. Föreningen har fått ett bidrag om 50 000 kr. från Älvsborgs läns landsting för en inventering inom länet. Enligt vad utskottet inhämtat kommer Borås kommun att under vintern 1989—1990 behandla frågan om lokaler för ett biblioteksmuseum.

Tidigare riksdagsbehandling

Frågan om ett biblioteks- och folkrörelsemuseum i Borås har behandlats med anledning av motionsyrkanden likartade det nu aktuella i utskottets av riksdagen godkända betänkanden KrU 1986/87:21 och 1988/89:KrU1. Utskottet har i dessa betänkanden avstyrkt motionsyrkandena och anfört att det i princip för närvarande inte finns skäl att inrätta fler centrala museer.

Tekomuseum i Borås (Kr228 yrk. 2)

Allmänna uppgifter

Tekomuseum är ett museum för textil och konfektion som har sina lokaler i en textilfabrik där arbetsmiljön lämnats orörd sedan 1920-talet. Museet är kommunalt. Det är sedan år 1984 fristående från Borås museum.

Vid föregående riksmöte gav utskottet i sitt betänkande 1988/89:KrU1 s. 10—11 en ingående redovisning för museets verksamhet.

Redan vid föregående riksmöte kunde utskottet redovisa att principbeslut har fattats om att museet skall få disponera nya och större lokaler inrymda i ett f.d. bomullsspinneri. De kommunala kostnaderna beräknas nu till ca 25 milj. kr. Inflyttning beräknas kunna ske i juni 1990. Den totala ytan blir drygt 8 000 m^2, varav ungefär hälften utställningsyta. Detta innebär en avsevärd ökning jämfört med utrymmet i de nuvarande museilokalerna.

Tidigare riksdagsbehandling

Åren 1987 och 1988 avslog riksdagen på hemställan av utskottet motionskrav om att Tekomuseum skulle göras till riksmuseum med statligt kostnadsansvar (bet. KrU 1986/87:21 s. 9 och 1988/89:KrU1 s. 16—17). Utskottets ståndpunkt var att det i princip inte finns skäl att inrätta fler centrala museer.

Växjö glasmuseum (Kr263 och Kr311)

Allmänna uppgifter

Växjö glasmuseum utgör en del av länsmuseet i Kronobergs län, Smålands museum. Länsmuseet påbörjade insamling av glas på 1930-talet. Majoriteten av bruken i glasriket var då belägna inom länet. År 1962 invigdes Växjö glasmuseum, sedan en särskild tillbyggnad till Smålands museum färdigställts. De nuvarande utställningslokalerna omfattar 300 m^2. Sedan nämnda år har en betydande insamling skett av såväl glasföremål som arkivalier från Svenska glasbruksföreningen, Glasindustrins arbetsgivarförbund och olika glasbruk. Avsikten är att det i anknytning till museet skall utvecklas ett forskningscentrum för den svenska glashanteringens historia. Glasmuseets rikskaraktär har betonats från början och har accentuerats under årens lopp.

Ett förslag till en nybyggnad för glasmuseet i anslutning till Smålands museum har utarbetats. Utskottet har inhämtat att kostnaden har beräknats till totalt 36 milj. kr. i 1989 års prisläge. Denna kostnad avser dels nybyggnad av lokaler för glasmuseet om 2 000 m^2, varav 1 000 m^2utställningsyta, dels viss ombyggnad av lokaler där glasmuseet i dag är inrymt. Stiftelsen Smålands museum har lämnat en ansökan till regeringen (utbildningsdepartementet) om bidrag med 12 milj. kr. med stöd av bestämmelserna i förordningen (1984:703) om statsbidrag till vissa teaterlokaler m.m.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare, senast i betänkandet 1988/89:KrU1, avstyrkt motioner som var likartade de nu aktuella. Utskottet har i det nämnda betänkandet hänvisat till vad utskottet vid riksmötet 1986/87 (bet. KrU 1986/87:21) anfört i frågan om huruvida flera centrala museer borde inrättas och till att utskottet tillstyrkt regeringens förslag om fem ansvarsmuseer. Därför ansåg utskottet sig inte böra tillstyrka att Växjö glasmuseum klassificerades som riksmuseum eller basmuseum, vilket hade begärts i de då aktuella motionerna. I betänkandet 1988/89:KrU1 erinrade utskottet om att utskottet år 1987 anslutit sig till en uppfattning som 1965 års musei- och utställningssakkunniga gett uttryck åt, nämligen att man bör räkna med att länsmuseerna i viss utsträckning kan avlasta statsmuseerna dokumentationsuppgifter genom att inom speciella ämnesområden ta ansvar för en hela riket omfattande insamling. Utskottet ansåg att Smålands museum på glasområdet tagit ett sådant ansvar. I fråga om bidrag till ny byggnad för glasmuseet hänvisade utskottet till den i ett tidigare avsnitt i detta betänkande redovisade statsbidragsförordningen från år 1984.

Östersjömuseum (Kr342)

Allmänna uppgifter

Vid föregående riksmöte redovisade utskottet (bet. 1988/89:KrU1 s. 5—7) utförligt frågan om ett Östersjömuseum i Oxelösund.

Redan år 1966 påbörjades diskussioner i landstinget i Södermanlands län om att inrätta ett skärgårdsmuseum i Oxelösund. År 1984 beslutades — mot bakgrund av att planeringen för ett nytt museum fick en allt större inriktning mot Östersjön som helhet — att projektet skulle få namnet Östersjömuseet.

Huvudmän för planeringen är länsmuseet — Stiftelsen Södermanlands museer — och Oxelösunds kommun. Avsikten är att ett Östersjömuseum i organisatoriskt hänseende skall vara en del av länsmuseet.

Förslag till ett program för ett Östersjömuseum presenterades våren 1984. Den totala kostnaden för byggnad och utställningar torde, på grundval av uppgifter som inhämtats i detta ärende, kunna beräknas till ca 33 milj. kr. Av detta belopp beräknas enligt uppgift sammanlagt 13 milj. kr. kunna finansieras av kommun och landsting. En ansökan om statsbidrag till investeringskostnaderna har gjorts hos utbildningsdepartementet.

Vid föregående riksmöte redovisade utskottet i betänkandet 1988/89:KrU1 att kulturrådet ställt frågan om hur det planerade Östersjömuseet i Oxelösund förhåller sig till de perspektiv som dragits upp i utvecklingsprojektet Ekologisk kunskapsspridning (redovisat i det föregående). Arbetet skulle kunna betraktas som ett museologiskt utvecklingsarbete som utgår från en större regions behov av folkbildning rörande en gemensam naturresurs som är hotad. Från projektet Östersjömuseum hade man ställt sig positiv till en breddning av verksamheten, som skulle innebära att museet i högre grad än som ursprungligen varit avsikten skulle svara för en kunskapsspridning och samverkan på det ekologiska området som kan komma alla länsmuseer längs Östersjön till godo.

I det föregående har redovisats uppföljningen i rapporten (Ds 1989:36) Kultur i hela Sverige av frågan om ett kraftcentrum i Oxelösund för ekologisk kunskapsspridning. Remissbehandlingen av denna rapport har nyligen avslutats.

Tidigare riksdagsbehandling

På utskottets förslag (bet. 1988/89:KrU1) avslog riksdagen vid föregående riksmöte två motioner i vilka begärdes statliga investeringsmedel till ett Östersjömuseum m.m. Utskottet hänvisade därvid till innehållet i förordningen (1984:703) om statsbidrag till vissa teaterlokaler m.m. Innehållet i förordningen har redovisats i det föregående.

Lödöse museum (Kr203 och Kr264)

Allmänna uppgifter

I Lödöse i Lilla Edets kommun finns kulturlager från medeltiden fram till 1600-talet, vilka innehåller bl.a. myntpräglingsplatser, verkstäder och bostäder. Museet i Lödöse är en kombination av regionalt och kommunalt museum. Det betecknas som ett fyndplatsmuseum, då dess medeltidsavdelning visar utgrävningsfynd från Lödöse. Museet utgör en avdelning för historisk arkeologi inom Älvsborgs länsmuseum, samtidigt som det är kulturhistoriskt museum för Lilla Edets kommun.

De nuvarande lokalerna för Lödöse museum är otillräckliga. Den medeltida basutställningen har inte kunnat byggas ut med fyndmaterial från senare års utgrävningar.

En planerad ny byggnad för Lödöse museum beräknas enligt inhämtade uppgifter kosta mellan 15 och 20 milj.kr. Landstinget och kommunen avses svara för en tredjedel vardera av dessa kostnader. I en ansökan den 5 juni 1986 till utbildningsdepartementet har Lilla Edets kommun ansökt om statsbidrag enligt förordningen 1984:703 om statsbidrag till vissa teaterlokaler m.m. Länsstyrelsen i Älvsborgs län har i en skrivelse den 9 oktober 1989 till regeringen (utbildningsdepartementet) aktualiserat frågan om statligt bidrag enligt det förslag om bidrag till kulturbyggnader som lagts fram i rapporten (Ds 1989:36) Kultur i hela landet.

Bergshistoriskt museum i Värmland (Kr317)

Allmänna uppgifter

I Värmland finns vissa resurser av olika slag inom det bergshistoriska området såsom gruv- och bergshanteringsmiljön i Långban i Filipstads kommun, en uppbyggd bergshistorisk och industrihistorisk utställning, för närvarande placerad i Alsters herrgård i Karlstads kommun, ett stort antal föremål av teknikhistoriskt och bergshistoriskt intresse i Värmlands Museum i Karlstad, ett stort arkivmaterial från flera av de i Värmland verksamma bolagen samlat i Värmlandsarkiv samt landets enda industriminnesantikvarietjänst vid Värmlands Museum i Karlstad. Det har diskuterats att — utifrån dessa befintliga resurser — med ett begränsat resurstillskott för bl.a. personal bygga upp ett bergshistoriskt museum i Långban kopplat till länsmuseiorganisationen i Värmland på samma sätt som glasmuseet i Växjö är kopplat till Smålands museum. Vissa gruv- och bergshanteringsbyggnader m.m. i Långban ägs av Föreningen Värmländska industriminnesmärken. År 1988 bildades en stiftelse, Stiftelsen Långbans gruvby, för verksamhet av olika slag i dessa byggnader. I stiftelsen ingår föreningen, landstinget i Värmlands län, Filipstads kommun och Värmlands museum. Verksamheten avser bevarande och visning av gruvbyn samt uthyrning till företag med anknytning till bergsbruk och turism.

Stråssa gruva (Kr215)

Allmänna uppgifter

I Stråssaområdet i Örebro län har malm brutits sedan senare delen av 1400-talet.

Verksamheten vid gruvan låg nere från 1923 till 1955. Gruvan hölls länspumpad till 1933 men var från 1943 helt vattenfylld. År 1955 beslutades att driften skulle tas upp på nytt. Gruvbrytningen som återupptogs 1959 lades dock definitivt ner 1981. Vid återuppbyggandet av gruvan installerades de modernaste maskiner och utrustning som fanns att tillgå. Vid nedläggningen 1981 träffades en överenskommelse, det s.k. Stråssaprojektet, mellan ägaren — Svenskt Stål Aktiebolag (SSAB) — de fackliga organisationerna och Lindesbergs kommun. Projektet innebar att SSAB avsatte 28 milj. kr. till olika åtgärder för att finna ersättningsjobb. Arbetet med de gemensamma åtgärderna drevs i bolagsform av Stråssa Invest AB, som år 1983 övergick i kommunal ägo. En kommunal stiftelse, Stiftelsen Bergslagens gruvhantering i Stråssa, driver verksamheten vid turistgruvan som öppnades 1982.

Stråssa gruva med ca 23 000 besökare är ett attraktivt turistmål som även utnyttjas i undervisningen i skolans mellan- och högstadier.

Verksamheten har finansierats huvudsakligen genom anslag från dels länsstyrelsen, länsarbetsnämnden och landstinget, dels Lindesbergs kommun och Stråssa Invest AB.

För att säkerställa den fortsatta verksamheten vid turistgruvan har Stiftelsen utarbetet ett investeringsprogram om totalt 3 milj. kr. För att genomföra detta program har Stiftelsen ansökt om medel från utbildningsdepartementet och Bergslagsdelegationen samt från länsstyrelsen och länsarbetsnämnden i Örebro län. Enligt inhämtade uppgifter har Bergslagsdelegationen klassat tre objekt, nämligen Österbybruks bruk, Långbans hytta och Stråssa gruva, som primära för en satsning på turism.

Skogstekniskt museum i Ovanåker (Kr300)

Allmänna uppgifter

Inrättandet av ett svenskt skogstekniskt museum diskuteras för närvarande. Initiativtagarna avser att bilda en stiftelse, Stiftelsen Svenskt Skogstekniskt Museum. Bland stiftelsegrundarna finns STORA, FORTEC (skogsmaskintillverkarnas branschorganisation), domänverket, Sveriges Tekniska Museum, länsstyrelsen i Gävleborgs län, skogsvårdsstyrelsen, den privatägda Skålsjögården och Ovanåkers kommun. De har presenterat ett förslag om uppförande av ett museum vid Skålsjögården i Ovanåkers kommun. Vid en uppvaktning hos chefen för utbildningsdepartementet har de begärt 2 milj.kr. till investeringar.

Garverimuseum i Malung (Kr301)

Allmänna uppgifter

I Malungs kommuns kulturnämnd har frågan väckts om att göra ett garveri- och skinnmuseum i delar av Eliassons garveris gamla lokaler.

I en skrivelse till kommunen år 1986 från Dalarnas museum sägs följande.

Anläggningarna och produktionen har ett mycket stort kulturhistoriskt intresse och har även dokumenterats i film med stöd från statens kulturråd. Dalarnas museum ser i de äldre garveridelarna en utomordentlig möjlighet att skapa ett synnerligen intressant arbetslivsmuseum.

Med följande motivering avrådde länsantikvarien år 1987 bestämt att rivningslov meddelades för de äldre delarna av garveriet.

Eliassons garveri är en av de märkligaste äldre industrianläggningarna i Dalarna och dessutom unikt i Sverige vad gäller bevarad ålderdomlig skinnberedningsteknik. Eftersom de äldre materielen inte längre skall användas har här öppnat sig en enastående möjlighet att tillskapa ett arbetslivsmuseum.

Samma år har representanter för riksantikvarieämbetet uttalat att ämbetet har samma uppfattning som Dalarnas museum vad gäller värdet av anläggningen och stödjer livligt tanken på ett arbetslivsmuseum.

Utskottet har inhämtat att garveribyggnaderna numera har sålts av kommunen till ett företag som för närvarande bygger nya lokaler för verksamheten. De gamla lokalerna är till största delen kvar, liksom den utrustning som fortfarande används. Vissa maskiner m.m., som inte längre används, förvaras tillfälligt av kommunen. Frågan om ett garverimuseum i form av ett arbetslivsmuseum i de gamla garverilokalerna behandlas i en arbetsgrupp under kulturnämnden. På kommunens uppdrag har länsmuseet gjort en skiss till ett projekt med garverimuseum i de gamla garverilokalerna kombinerat med informations- och försäljningsverksamhet.

Filmhistoriskt museum i Råsunda (Kr340)

Allmänna uppgifter

Redan tidigt startade en betydande filmverksamhet i Sverige. Filmstaden i Råsunda har under mer än fem decennier använts vid svensk filmproduktion. I dag står byggnaderna i Råsunda tomma. De ägs numera av ett fastighetsföretag. Inom Solna kommun har en del av byggnaderna i området bedömts vara av kulturhistoriskt intresse. För närvarande diskuteras ett program för detaljplan för området. I programförutsättningarna ingår bl.a. att bevara kulturhistoriskt intressanta byggnader. I programdiskussionerna ingår också frågan om ett filmhistoriskt museum. Någon huvudman för ett eventuellt sådant museum finns emellertid inte i dag.

Stiftelsen Svenska Filminstitutet äger stora samlingar av rekvisita för film och teater, vilka hyrs ut. De finns förvarade i magasin i Frihamnen. I dessa samlingar finns också föremål som bedöms ha filmhistoriskt värde och som inte längre hyrs ut, såsom filmkameror, lampor, rekvisita, kläder m.m. och apparater från ljudteknikens början.

Diskussioner har förts om att sammanställa sådant filmhistoriskt värdefullt material i tidstypiska inspelningssituationer från den svenska filmens början fram till våra dagar i en autentisk miljö i Filmstaden i Råsunda. En informell kommitté av filmsakkunniga, fristående från Filminstitutet, arbetar med ett program för ett filmhistoriskt museum, eventuellt beläget i Filmstaden.

Utskottet

Frågan om inrättande av ytterligare centrala museer

I motion Kr228 (c,fp) yrkas att riksdagen skall besluta om förläggning till Borås av ett riksmuseum för biblioteksverksamhetens och folkrörelsernas historia (yrkande 1). Eftersom utvecklingen nu går så snabbt anser motionärerna att det är hög tid att samla in och åskådliggöra hur folkbiblioteken och folkrörelserna vuxit fram, utvecklats och arbetat. Ett sådant *biblioteks- och folkrörelsemuseum i Borås* skulle ha betydelse för bibliotekshögskolan där och även kunna dra nytta av den kunskap som finns hos högskolan. I ett föregående avsnitt i detta betänkande har redovisats de aktuella planerna i Borås på startande av ett biblioteksmuseum.

Riksdagen bör enligt samma motion även besluta att *Tekomuseum i Borås* skall bli riksmuseum (yrkande 2). I motionen redovisas museets lokalbehov, tillgång på stora samlingar samt möjligheter till samverkan med högskolan och ett centrum för utbildning och teknisk utveckling inom tekoindustrin. En kort redovisning för verksamheten vid Tekomuseum har lämnats i ett föregående avsnitt av betänkandet.

Utskottet har i ett tidigare avsnitt redovisat riksdagens ställningstagande år 1987 till frågan om de centrala museernas uppgifter och ansvar för landets museiväsende (prop. 1986/87:97, bet. KrU 21, rskr. 342). Med centrala museer — vilket torde vara vad som avses med motionens term riksmuseer — avses de statliga museerna och museer med statliga driftbidrag för vilka regeringen fastställer instruktioner eller stadgar. Utskottet ansåg vid riksmötet 1986/87 att det i princip för närvarande inte bör inrättas flera centralmuseer. Utskottet anförde att om det finns insamlingsområden som inte i tillräcklig grad uppmärksammats eller som helt förbisetts, får behoven tillgodoses inom den nuvarande museiorganisationens ram, exempelvis genom riktade insatser. Utskottet ansåg inte heller att riksdagen — eller regeringen — bör göra någon bedömning av om ett museum har större eller mindre riksintresse. Utskottet erinrar vidare om att utskottet vid riksmötet 1986/87 anslöt sig till en uppfattning som 1965 års musei- och utställningssakkunniga (SOU 1973:5, s. 212) givit uttryck åt, nämligen att

man bör räkna med att länsmuseerna i viss utsträckning genom att avlasta statsmuseerna dokumentationsuppgifter tar ansvar för en hela riket omfattande insamling.

Utskottet intar samma ståndpunkt som vid tidigare riksmöten — senast i betänkandet 1988/89:KrU1 — beträffande frågan om inrättande av ytterligare centrala museer med statligt kostnadsansvar; motionen använder beteckningen riksmuseer. Utskottet föreslår med hänvisning härtill att riksdagen avslår motion Kr228.

Frågor om statligt investeringsstöd

I sex motioner tas upp frågor om statligt investeringsstöd till ny- och ombyggnad av fyra olika icke statliga museer.

En redovisning från regeringens sida i nästa budgetproposition begärs i motion Kr263 (m,fp,c) beträffande frågan om ett framtida *glasmuseum i Växjö*. I motionen erinras om att utskottet vid föregående riksmöte uttryckt en mycket positiv syn på detta glasmuseum, som utgör en avdelning av Smålands museum. Motionärerna anser att museets kompetens och ansvarskänsla motiverar ett statligt stöd till en nybyggnad för glasmuseet, vilken beräknats kosta minst 25 milj.kr. Även i motion Kr311 (s) framhålls behovet av statligt stöd till utbyggnad av glasmuseet i Växjö. Enligt motionen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna att investeringsbidrag till glasmuseet bör kunna inrymmas i kommande års förstärkningar av stödet till det regionala kulturlivet.

Staten bör enligt motion Kr342 (mp) bidra med hälften av de beräknade investeringskostnaderna om 30 milj.kr. till ett planerat *Östersjömuseum i Oxelösund*, vilket dels skall vara organisatoriskt knutet till Södermanlands museum, dels ingå som en viktig del i ett kunskapsspridningsprojekt inom det ekologiska området. Den ekologiska krisen i Östersjön gör det nödvändigt att föra ut kunskaperna om de ekologiska sammanhangen. Motionären anför att det finns både kulturella och ekologiska skäl för ett statligt stöd till investeringen.

I två motioner, nämligen Kr203 (s) och Kr264 (c), hemställs att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna att statsbidrag bör utgå till byggande av nya lokaler för *Lödöse museum*, vilket till viss del har ställning som en avdelning inom Älvsborgs länsmuseum. Motionärerna anser att en sådan satsning från statens sida motiveras av det riksintresse som bör ligga i att större delar av utgrävningsresultaten från gamla Lödöse kan ordnas och visas än vad som nu är möjligt.

Enligt motion Kr300 (c) bör riksdagen uttala att regeringen skall skapa förutsättningar för uppförande av ett *skogstekniskt museum* vid Skålsjögården *i Ovanåkers kommun* genom att bevilja statsbidrag till byggandet av lokaler till ett sådant. Museet avses få en stiftelse som huvudman, i vilken bl.a. Tekniska museet skall ingå.

I ett tidigare avsnitt i detta betänkande har utskottet lämnat allmänna uppgifter om de fyra befintliga eller planerade museer som behandlas i de nu aktuella sex motionerna. Därvid har utskottet bl.a. redovisat

att statsbidrag sökts i samtliga fall. Utskottet har också redovisat tidigare riksdagsbehandling av frågan om statligt investeringsbidrag till glasmuseet i Växjö och till ett Östersjömuseum i Oxelösund.

Utskottet har vidare redovisat att statligt stöd till ny- och ombyggnad av museer kan ges under förutsättningar som anges i förordningen (1984:703) om statsbidrag till vissa teaterlokaler m.m. I mån av tillgång på medel får anordningsbidrag lämnas för nybyggnad och upprustningsbidrag för ombyggnad eller upprustning av teater-, konsert- eller museilokaler som tillhör någon annan än staten. Bidrag lämnas om projektet är angeläget från kulturpolitisk synpunkt, är av betydelse från sysselsättningspolitisk synpunkt och inte försvårar förverkligandet av projekt som avser allmänna samlingslokaler och inte heller ändrar förutsättningarna för driften av sådana lokaler.

Utskottet redovisar i ett föregående avsnitt innehållet i vissa delar av rapporten (Ds 1989:36) Kultur i hela landet. I rapporten uppmärksammas det faktum att statligt stöd till byggande av kulturbyggnader enligt förordningen från år 1984 förutsätter en betydande arbetslöshet och att stöd inte lämnats sedan konjunkturerna förbättrats. Utredaren anser att det finns byggprojekt som med nödvändighet måste komma till stånd för att en utveckling av den regionala kulturverksamheten skall kunna ske och där en statlig insats är en förutsättning för lokal, politisk uppslutning kring projektet. Därför föreslår han att 25 milj.kr. av det kommande förbättrade stödet till det regionala kulturlivet skall nyttjas årligen för de regionala kulturinstitutionernas byggen, varvid bristfälliga länsmuseer föreslås få förtur vid prioriteringen mellan olika projekt.

Redan vid föregående riksmöte konstaterade utskottet (bet. 1988/89:KrU1) att möjligheterna att i större eller mindre utsträckning tillgodose behovet av statligt stöd till byggnadsinvesteringar på kultursektorn genom bidrag enligt bestämmelserna i 1984 års förordning i hög grad är beroende av efterfrågan på stöd till allmänna samlingslokaler och av sysselsättningsläget. Utskottet konstaterade också att det till följd av dessa omständigheter finns en rad projekt som är angelägna från kulturpolitisk synpunkt men till vilka statligt stöd likväl inte kan gå ut. Frågan om huruvida denna situation borde leda till att ett särskilt stödsystem införs för kultursektorn borde enligt utskottets mening övervägas i budgetsammanhang. En avvägning gentemot andra angelägna behov som finns på sektorn måste nämligen göras.

Utskottet anser mot den nu redovisade bakgrunden att det är värdefullt att frågan om ett särskilt stödsystem har aktualiserats i rapporten Kultur i hela landet. Den fortsatta beredningen av förslagen i rapporten bör dock inte föregripas. Avsikten är att rapporten skall tjäna som utgångspunkt vid beredningen av förslag till i första hand budgetpropositionen 1990.

Riksdagen bör inte heller uttala sig om regeringens handläggning av ärenden om statsbidrag enligt 1984 års förordning.

På grundval av det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna Kr203, Kr263, Kr264, Kr300, Kr311 och Kr342.

I fyra motioner behandlas frågor som gäller bevarande av historiska miljöer och användning av dem för museiändamål och turiständamål.

Det behövs enligt motion Kr317 (c) ett statligt resurstillskott för att kunna skapa ett *bergshistoriskt museum i Långban* i Värmland, knutet som en avdelning till Värmlands museum. Motionären anför att basen för ett sådant museum redan finns i den bergshistoriska miljön i Långban, genom de bergs- och industrihistoriska samlingar som i dag är placerade i Alsters herrgård och genom de personella resurser inom området som Värmlands museum disponerar. I ett tidigare avsnitt i betänkandet har lämnats uppgifter om ägarförhållande och verksamhet i Långban.

I motion Kr215 (s) anförs att det är angeläget att *Stråssa gruva* i Örebro län kan bevaras som ett historiskt dokument över svensk bergshantering och dess betydelse för samhällsutvecklingen. I motionen erinras om att turistvisningar av gruvan inleddes år 1982. Stiftelsen Bergslagens gruvhantering som bildades samma år svarar för denna verksamhet. Gruvan är enligt motionen ett av de främsta turistmålen i Bergslagen. Motionärerna påpekar att baskostnaderna för verksamheten är höga och att omfattande investeringar måste göras för att förbättra driftekonomin. Med hänvisning till gruvans historiska betydelse anser motionärerna att medel bör ställas till stiftelsens förfogande för att en fortsatt verksamhet skall kunna säkerställas. Närmare uppgifter om gruvverksamheten i Stråssa och om den nuvarande verksamheten vid turistgruvan har lämnats i ett tidigare avsnitt av detta betänkande.

Riksdagen bör enligt motion Kr301 (vpk) hos regeringen begära förslag om inrättande av ett *garverimuseum i Malung* i Eliassons garveris gamla industrilokaler. I motionen redovisas det stöd tanken på ett garverimuseum fått hos bl.a. Dalarnas museum och riksantikvarieämbetet. Enligt motionen är inrättandet av ett sådant arbetslivsmuseum i autentisk garverimiljö en riksangelägenhet som motiverar statligt stöd. I det föregående har redovisats att lokalerna numera ägs av ett garveriföretag och att en arbetsgrupp under kommunens kulturnämnd arbetar med frågan om möjligheten att inrätta ett museum i dessa lokaler.

Slutligen hemställs i motion Kr340 (c) om ett statligt initiativ beträffande inrättande av ett *filmhistoriskt museum i Råsunda filmstad* i Solna kommun. Enligt motionärerna bör de filmhistoriska samlingar som ägs av Svenska Filminstitutet visas i de ännu bevarade, tidstypiska och autentiska miljöerna i Råsunda. Ett sådant filmhistoriskt museum skulle bli av stort intresse både för allmänheten och för den filmhistoriska forskningen. Motionärerna anser att frågan har riksintresse, varför staten bör ta iniativ till inrättande av ett filmhistoriskt museum, gärna i samverkan med filmbranschen och Stockholms läns landsting. Som utskottet redovisat i ett tidigare avsnitt av betänkandet ägs lokalerna numera av ett fastighetsföretag. En detaljplan för områdets använd-

ning utarbetas för närvarande av Solna kommun, varvid frågan om ett filmhistoriskt museum inom området är en av många delfrågor vid detaljplanearbetet.

Utskottet vill med anledning av motionerna först erinra om att statligt driftbidrag utgår dels till centrala museer, dvs. de statliga museerna och museer med statliga driftbidrag för vilka regeringen fastställer instruktion eller stadgar, dels till den regionala museiverksamheten som omfattar 26 statsbidragsberättigade museiorganisationer, varav merparten är länsmuseer. Sådant statligt driftbidrag utgår inte till lokala museer. I den regionala museiverksamheten förekommer det att lokala museer till viss del ingår som en avdelning eller motsvarande i den regionala museiorganisationen och därmed kan få del av det statliga driftbidraget. Riksdagen eller regeringen bestämmer emellertid inte hur den regionala museiverkamheten skall organiseras. Detta är en fråga för huvudmännen för de regionala museiorganisationerna.

En mindre del av de medel som disponeras av statens kulturråd under anlaget Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m. får användas för stöd till arbetslivsmuseer (KRFS 1984:460).

I tre utredningar tas sådana frågor upp som har aktualitet för de i motionerna berörda projekten. Två av utredningarna har resulterat i betänkanden, en utredning pågår ännu.

I rapporten (Ds 1989:36) Kultur i hela landet föreslås att ett nytt statligt stöd till investeringar i kulturbyggnader om 25 milj.kr. per år skall införas och att länsmuseerna skall förstärkas med sammanlagt 240 nya grundbelopp. I rapporten tas också upp frågan om kulturturism och om tillvaratagande av kulturbyggnader och kulturmiljöer, bl.a. bruksmiljöer och industriminnen, för att utveckla dem till turistiska sevärdheter. Insatser behöver enligt utredarens mening göras inom fem områden, nämligen fysisk upprustning av byggnader och deras omgivning, utformning av verksamhetsinnehåll, program för levandegörandet, utformning av ett turistiskt program samt marknadsföring av anläggningen. Inom ramen för förstärkningen av kulturlivet bör enligt utredarens mening inledningsvis 5 milj.kr. avsättas till riksantikvarieämbetet för att utveckla kulturmiljöer som kan bli intressanta mål för turismen.

I 1987 års regionalpolitiska kommittés betänkande (SOU 1989:55), Fungerande regioner i samspel, anförs bl.a. att många kulturmiljöer, landskap, byggnader m.m. är i stort behov av kraftig upprustning för att kunna levandegöras och ta emot turister. En förprojektering bör göras av ett relativt stort antal tänkbara projekt. Kommittén föreslår att 5 milj.kr. av regionalpolitiska medel skall användas för ändamålet. Kommittén anser också att en översyn av regler och stödordningar bör göras i syfte att stärka kulturens ställning i den regionala planeringen, bl.a. genom att länsanslagen som länsstyrelserna förfogar över får användas även för kulturverksamheter och — bl.a. med tanke på kulturturismen — för vården av kulturmiljöer.

En utredning (U 1988:14) pågår om förvaltningen av vissa kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer, särskilt herrgårdar och industriminnen. Enligt direktiven bör frågor om den allmänna tillgänglig-

heten till kulturmiljöerna liksom förutsättningarna för deras utnyttjande i turistsammanhang uppmärksammas. Målet bör vara att både stärka svensk turistnäring och tillföra byggnadsvården resurser.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis att inrättandet av avdelningar inom ett länsmuseum är en fråga för huvudmannen och att inrättandet av lokala museer måste ske efter lokala initiativ. Det ankommer inte och bör inte ankomma på riksdag eller regering att ta initiativ på området. Det fortsatta arbetet med de i motionerna aktualiserade museifrågorna får därför ankomma på lokala eller regionala intressenter. Med hänsyn härtill och då beredningen av avgivna utredningsförslag och arbetet inom den pågående utredningen inte bör föregripas avstyrks motionerna Kr215, Kr301, Kr317 och Kr340.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *inrättande av ytterligare centrala museer*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Kr228,

2. beträffande *statsbidrag till investeringar vid vissa museer*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Kr203, 1988/89:Kr263, 1988/89:Kr264, 1988/89:Kr300, 1988/89:Kr311 och 1988/89:Kr342,

res. 1 (c)
res. 2 (mp)

3. beträffande *stöd till vissa lokala och regionala museiverksamheter m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Kr215, 1988/89:Kr301, 1988/89:Kr317 och 1988/89:Kr340.

res. 3 (vpk)

Stockholm den 7 november 1989

På kulturutskottets vägnar

Ingrid Sundberg

Närvarande: Ingrid Sundberg (m), Åke Gustavsson (s), Maja Bäckström (s), Berit Oscarsson (s), Jan Hyttring (c), Anders Nilsson (s), Lars Ahlmark (m), Sylvia Pettersson (s), Erkki Tammenoksa (s), Leo Persson (s), Lars Ahlström (m), Margareta Fogelberg (fp), Stina Gustavsson (c), Alexander Chrisopoulos (vpk), Kaj Nilsson (mp), Ulla Berg (s) och Lola Björkquist (fp).

1. Statsbidrag till investeringar vid vissa museer (mom. 2)

Jan Hyttring och Stina Gustavsson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "och Kr342" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att riksdagen inte bör göra något uttalande om regeringens handläggning av frågor om investeringsbidrag enligt 1984 års förordning, då riksdagen överlåtit på regeringen att avgöra sådana ärenden. Däremot anser utskottet att det är viktigt att riksdagen genom ett uttalande nu begär att regeringen — i samband med kommande förslag om ökat stöd till det regionala kulturlivet — gör en redovisning av vilka behov av statligt stöd till investeringar som föreligger och förutsättningarna för att inom rimlig tid tillgodose dessa behov. Därvid bör regeringen bl.a. redovisa hur behovet av statligt stöd till en ny byggnad för glasmuseet i Växjö skall kunna tillgodoses. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion Kr263 och med anledning av motion Kr311 som sin mening ge regeringen till känna. Övriga motioner avstyrks av utskottet.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande *statsbidrag till investeringar vid vissa museer*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Kr263, med anledning av motion 1988/89:Kr311 samt med avslag på motionerna 1988/89:Kr203, 1988/89:Kr264, 1988/89:Kr300 och 1988/89:Kr342 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Statsbidrag till investeringar vid vissa museer (mom. 2)

Kaj Nilsson (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "och Kr342" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående redovisat pågående planeringsarbete beträffande ett Östersjömuseum i Oxelösund, knutet till Södermanlands museum. Utskottet anser att det är mycket värdefullt att planeringen, som från början avsåg ett skärgårdsmuseum med lokal anknytning, vidgats till att avse ett museum som skall arbeta med både ekologiska och kulturella frågor i Östersjöområdet.

Kunskaper om den ekologiska krisen i Östersjön måste spridas. Därför är det viktigt att Östersjömuseet får ekonomiska möjligheter att utvecklas till det kraftcentrum för ekologisk kunskapsspridning, som förordas bl.a. i rapporten Kultur i hela landet. Mot denna bakgrund anser utskottet att när regeringen i 1990 års budgetproposition förelägger riksdagen förslag om förstärkningar av stödet till kulturlivet bör ca 15 milj.kr. avse statligt stöd till investeringskostnader vid Östersjömu-

seet. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion Kr342 som sin mening ge regeringen till känna. Övriga motioner avstyrks av utskottet.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande *statsbidrag till investeringar vid vissa museer*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Kr342 samt med avslag på motionerna 1988/89:Kr203, 1988/89:Kr263, 1988/89:Kr264, 1988/89:Kr300 och 1988/89:Kr311 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Stöd till vissa lokala och regionala museiverksamheter m.m. (mom.3)

Alexander Chrisopoulos (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Utskottet vill" och på s. 20 slutar med "och Kr340" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att ett arbetslivsmuseum som belyser garveri- och skinnindustrins historia är av stor betydelse både för kulturhistorien och för denna del av arbetarrörelsens historia. Det är därför viktigt att de alltjämt existerande gamla garverilokalerna i Malung kan bevaras och användas till ett museum. Eftersom detta museum bör vara av intresse inte enbart lokalt utan även för landet i övrigt, bör statligt stöd utgå från de medel som anvisas under kommande budgetår för bl.a. förstärkning av det regionala kulturlivet och för upprustning av kulturhistoriskt värdefulla miljöer av intresse för turismen. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1988/89:Kr301 som sin mening ge regeringen till känna. Övriga motioner avstyrks av utskottet.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. beträffande *stöd till vissa lokala och regionala museiverksamheter m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Kr301 samt med avslag på motionerna 1988/89:Kr215, 1988/89:Kr317 och 1988/89:Kr340 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

Stöd till vissa museiverksamheter m.m. (mom. 2 och 3)

Jan Hyttring och Stina Gustavsson (båda c) anför:

Vi har redan under riksmötet 1988/89 (bet. KrU19, res. 17, 20, 22 och 25) föreslagit en förstärkning av statsbidragen till de mindre, regionala museerna och av stödet till investeringar vid icke statliga museer. För närvarande bereds inom regeringskansliet de olika förslag som förts

fram i rapporten Kultur i hela landet och i remissyttrandena över denna rapport. Vi förutsätter att regeringen på grundval av rapporten och remissyttrandena kommer med förslag i budgetpropositionen år 1990 som innebär en avsevärd förstärkning av det regionala kulturlivet. Vi anser att det inom ramen för dessa förstärkningar bör kunna inrymmas stöd av det slag som förespråkas i motionerna Kr264, Kr300 och Kr317 om statsbidrag till en ny byggnad för Lödöse museum, till byggande av ett skogstekniskt museum i Ovanåker resp. till verksamhet vid ett bergstekniskt museum i Långban, knutet till Värmlands museum.

gotab 99228, Stockholm 1989